

Проф. Г. О. ЛЕММЛЕЙН

На кафедрі фізики Харківського університету з 1902 по 1906 р.

У вересні 1902 року за рекомендацією професора О. П. Грузинцева я був обраний асистентом фізичного кабінету Харківського університету.

Весь фізичний кабінет містився у ті часи на першому поверсі старого будинку. Лаборантська, вірніше майстерня, — це зовсім маленька кімната. Працювати удвох з механіком тут було важкувато. Тому я пізніше, з дозволу професора, влаштувався у лабораторії.

У 10 годин з'являвся професор О. П. Грузинцев. З'ясувавши в короткій бесіді з ним тему наступної лекції, ми піднімалися вузькими сходами на другий поверх, у так звану велику фізичну аудиторію на 125 місць. Тоді ця аудиторія була обладнана дуже погано — не було електрики, водопроводу, експериментального столу. Всі прилади і апарати доводилося кожного разу тягати з музею через всю лабораторію. Пізніше до фізичного кабінету приєднали ще одну маленьку, прохідну кімнату. Тут можна було підготувати деякі досліді, пуг Олексій Петрович Грузинцев приймав іспити у студентів.

Олексій Петрович Грузинцев читав курс дослідної фізики для студентів-математиків, а потім для математиків і природознавців разом. Експерименти були добре підготовлені нами — мною і механіком Михайлом Станіславичем. Я одразу ж відчув лекторське мистецтво О. П. Грузинцева. Блискуче володіння математичним методом, загострюючи увагу слухачів на фізичній суті питання, надзвичайно просто і образно пояснював він важкі поняття університетського курсу фізики.

У фізичному кабінеті були рекомендовані студентам посібник до практичних занять з фізики Вейнберга і Точіловського і книжка Лермантова. Крім цього, для зручності до кожної роботи я склав пояснення і написав їх на брістольському картоні.

Професор Глеб Олександрович Леммлейн народився 6 лютого 1903 року в Одесі. З 1902 по 1906 рік працював у Харківському університеті. Потім викладав загальну фізику у вузах Тбілісі, Сталіно, Ленінграда і Москви. Вмер проф. Г. О. Леммлейн у Москві 13 липня 1954 р., незабаром після закінчення цієї статті.

Прийшли до практичних занять 20 студентів-математиків. Працювали по двоє за кожним приладом. Професор Грузинцев у перший день практикуму весь час перебував у лабораторії, пізніше керівництво практикумом він цілком доручив мені.

На кронштейнах біля стіни у фізичному кабінеті був встановлений електрометр типу Москара і дзеркальний гальванометр. Під аркушою на окремому столі стояла чудова електростатична машина. Для точних оптичних вимірювань існувала маленька, темна кімнатка, вірніше шафа, з вікном і дверима, що виходили у лабораторію.

Проводити досліді у фізичному кабінеті Харківського університету тоді було абсолютно неможливо, доводилося кілька разів припиняти роботу, щоб не заважати практикуму студентів.

До мене у лабораторію почали навідуватися молоді хіміки і фізико-хіміки, які цікавилися дослідями. Часто бували у мене Анатолій Андрійович Агафонов, студент П. І. Єлагін, лаборант Ю. В. Коршун потім професор, Г. Ю. Тимофеев, теж потім професор, М. І. Сахаров і інші. Ми обмінювалися невеликими доповідями. У цьому гуртку я демонстрував кілька простих дослідів з радієм: свічення платино-сінєродистого екрану у промінній радіо, зняття заряду з електроскопу. В 1904 р. разом з А. А. Агафоновим я приступив до вивчення радіоактивності металів і органічних речовин.

В 1904 році за пропозицією професорів А. М. Краснова і Струко-

ва я був обраний на посаду земського метеоролога. З 1 вересня 1904 року я почав керувати метеорологічною мережею губерньського земства, залишаючись лаборантом фізичного кабінету Харківського університету. Поточною роботою по перевірці спостережень займався Семілетов і агроном Кошишкін. Зв'язки з спостерігачами і головною фізичною обсерваторією доводилося підтримувати мені.

Для перевірки приладів і інструтування спостерігачів я побував майже у всіх повітових містах губернії. У Сумах, Куп'янську і Старобільську організував станції другого розряду. Двічі на місяць випускав метеорологічний бюлетень у «Південно-Російській сільськогосподарській газеті», надрукував 1 том матеріалів по кліматології Харківської губернії і опублікував план дальшого розвитку земської метеорологічної мережі.

В січні 1905 р. почалася перша російська революція. В революційних подіях, взяв участь і Харківський університет. Разом з Ю. В. Коршуном ми готували розривні снаряди для збройного повстання. За містом я разом з т. Артемом випробовував вибухову потужність наших бомб. У жовтні 1905 року я був заарештований жандармами і ув'язнений до Харківського виправного арештанського відділу, а у 1906 році згідно розпорядження департаменту поліції засланий у Зирянський край.

Але мені вдалося ще раз побувати у Харкові і зустрітись з деякими професорами і товаришами. У 1914 році я почав працювати фізиком у Б. Б. Голіцина в головній фізичній обсерваторії у Петербурзі. У вересні 1915 р. я приїхав до Харкова складати, з дозволу міністра народної освіти, державні і магістерські іспити. 9—22 вересня 1915 року я склав екзамен з механіки. Мені залишилося скласти ще два екзамена з фізики і математики, і я почав до них готуватися, але раптом був заарештований і знову висланий з Харкова.